

LUYỆN TẬP LẬP LUẬN GIẢI THÍCH

I – MỤC TIÊU CẦN ĐẠT

Giúp HS :

- Củng cố những hiểu biết về cách làm bài văn lập luận giải thích.
- Vận dụng được những hiểu biết đó vào việc làm một bài văn giải thích cho một nhận định, một ý kiến về một vấn đề quen thuộc với đời sống của các em.

II – NHỮNG ĐIỀU CẦN LƯU Ý

1. Tiết luyện tập này được đặt liền ngay sau tiết học về cách làm bài văn giải thích, trong cùng một tuần lễ và trong cùng một đơn vị bài học chung. Đây là một cơ hội thuận lợi để HS có thể kết hợp học với hành. GV cần tận dụng cơ hội thuận lợi này để thiết lập một tiến trình luyện tập sao cho tiết học vừa có tác dụng nâng cao được khả năng vận dụng, thực hành lại vừa củng cố chắc chắn hơn các kiến thức về lí thuyết của HS trong lớp. Vì thế, hơn bất cứ tiết luyện tập nào trước đó, ở tiết này, cần chú trọng tới việc cho HS nhắc lại những cơ sở lí thuyết tương ứng trước khi bước vào mỗi khâu tập luyện.

2. Cần chú ý rằng, trước khi bước vào tiết tập làm bài lập luận giải thích này, HS đã từng nhiều lần được luyện tập về phép lập luận chứng minh. Kinh nghiệm tập làm văn chứng minh có thể giúp HS phần nào đỡ ngỡ hơn trước công việc tập làm văn lập luận giải thích. Mặt khác, việc luyện tập làm văn giải thích lại có thể giúp các em có thêm những kinh nghiệm mới cho làm văn chứng minh, và cũng là cho làm văn nghị luận nói chung. Vì thế, GV cần thường xuyên lưu ý HS liên hệ với các tiết luyện tập lập luận chứng minh trước đó để có thể phát huy những ưu điểm mà các em đã có, tận dụng những kinh nghiệm mà các em đã gặt hái được và tiếp tục khắc phục những hạn chế mà trong những tiết đó, các em đã bộc lộ ra. Được như thế thì tiết học này mới mong cùng với những tiết học trước đây hợp thành một thể thống nhất, hoàn chỉnh ; tiết trước chuẩn bị cho tiết sau và tiết sau là sự tiếp tục, sự kế thừa những kết quả đã đạt được trong tiết trước.

3. Tiết luyện tập này (cũng giống như những tiết luyện tập đã học) có mục đích chủ yếu là giúp cho HS biết cách làm bài. Tuy nhiên, như có lần đã nói, không thể có phương pháp tách rời khỏi nội dung. Vì thế, trước khi bắt đầu tiết học, GV cần thông báo trước phạm vi nội dung mà HS cần ôn tập trước để có thể thực hành, luyện tập.

III – TIẾN TRÌNH TỔ CHỨC CÁC HOẠT ĐỘNG DẠY – HỌC

1. Giới thiệu bài

GV có thể bắt đầu quá trình luyện tập bằng cách đưa ngay HS vào tình huống : Các em phải cố gắng làm sáng tỏ nội dung câu nói : "Sách là ngọn đèn sáng bất diệt của trí tuệ con người" (hoặc một tình huống tương tự do GV tự đặt ra).

Cần làm cho HS cảm thấy như đang được sống với tình huống ấy. Có thể, sự luyện tập mới tránh được cảm giác giả tạo, gượng ép.

2. Tiến trình tổ chức các hoạt động

Hoạt động 1. Tìm hiểu đề và tìm ý.

Công việc này có thể tiến hành theo trình tự :

a) GV yêu cầu HS nhắc lại những yêu cầu của việc tìm hiểu đề bài văn lập luận giải thích mà các em đã được học trong tiết trước (việc này nên lướt qua nhanh).

b) Nêu đề bài được dùng trong tiết luyện tập ở SGK và cho HS thảo luận :

– Đề yêu cầu giải thích vấn đề gì ? (Trực tiếp giải thích một câu nói, gián tiếp giải thích vai trò của sách đối với trí tuệ con người.)

– Làm thế nào để nhận ra yêu cầu đó ? (Căn cứ vào mệnh lệnh của đề, từ ngữ trong đề.)

c) Để đạt được yêu cầu giải thích đã nêu trên, bài làm cần có những ý gì ? Nếu giải thích câu "Sách là ngọn đèn sáng bất diệt của trí tuệ con người" thì ngoài những gợi ý trong SGK, còn có hướng tìm ý nào khác nữa không ? (Ví dụ : Vì sao trí tuệ con người, khi được đưa vào trang sách, lại trở thành nguồn ánh sáng không bao giờ tắt ?)

Hoạt động 2. Lập dàn bài.

Công việc này có thể tiến hành theo trình tự :

a) GV có thể yêu cầu HS nhắc lại những yêu cầu của việc lập dàn bài cho bài văn lập luận giải thích mà các em đã được học trong tiết trước nếu thấy cần thiết.

b) GV cho HS thảo luận : Cần sắp xếp các ý đã tìm được như thế nào để sự giải thích trở nên hợp lí, chặt chẽ và dễ hiểu đối với người đọc (người nghe) ? Ví dụ, để giải thích câu "Sách là ngọn đèn sáng bất diệt của trí tuệ con người" thì có thể sắp đặt các ý của phần Thân bài theo trình tự sau đây được không ?

(1) Giải thích ý nghĩa của câu nói :

– Sách chứa đựng trí tuệ của con người. Trí tuệ : Tinh túy, tinh hoa của hiểu biết.

– Sách là ngọn đèn sáng : Ngọn đèn sáng rọi chiếu, soi đường, đưa con người ra khỏi chốn tối tăm (ở đây là chốn tối tăm của sự không hiểu biết).

– Sách là ngọn đèn sáng bất diệt : Ngọn đèn sáng (hiểu theo nghĩa trên) không bao giờ tắt.

– Cả câu nói có ý : Sách là nguồn sáng bất diệt, được thắp lên từ trí tuệ của con người.

(2) Giải thích cơ sở chân lí của câu nói :

Không thể nói mọi cuốn sách đều là "ngọn đèn sáng bất diệt của trí tuệ con người". Nhưng những cuốn sách có giá trị thì đúng là như thế. Bởi vì :

– Những cuốn sách có giá trị ghi lại những hiểu biết quý giá nhất mà con người thu thái được trong sản xuất, trong chiến đấu, trong các mối quan hệ xã hội (nêu vài ví dụ). Do đó, "sách là ngọn đèn sáng của trí tuệ con người".

– Những hiểu biết được sách ghi lại không chỉ có ích cho một thời mà còn có ích cho mọi thời. Mặt khác, nhờ có sách, ánh sáng ấy của trí tuệ sẽ được truyền lại cho các đời sau (nêu vài ví dụ). Vì thế, "Sách là ngọn đèn sáng bất diệt của trí tuệ con người".

– Đây là điều được nhiều người thừa nhận (dẫn ra một vài ý kiến).

(3) Giải thích sự vận dụng chân lí được nêu trong câu nói :

– Cần phải chăm đọc sách để hiểu biết nhiều hơn và sống tốt hơn.

– Cần phải chọn sách tốt, sách hay để đọc, không đọc sách dở, sách có hại.

– Cần tiếp nhận ánh sáng trí tuệ chứa đựng trong sách, cố hiểu nội dung sách và làm theo sách.

Hoạt động 3. Viết đoạn văn.

Công việc này có thể tiến hành theo trình tự :

a) GV yêu cầu HS nhắc lại những yêu cầu của đoạn Mở bài (hoặc Thân bài, hoặc Kết bài, tùy theo việc GV cho HS tập viết loại đoạn nào) trong bài văn lập luận giải thích.

b) Nếu có thời gian, có thể cho HS tập viết ngay đoạn văn ở trên lớp rồi gọi một số em đọc đoạn văn đã viết cho các bạn trong lớp đánh giá, góp ý ; sau đó, GV nhận xét, gợi ý sửa chữa và tổng kết rút kinh nghiệm. Nếu không có thời gian, cho các em tập viết ở nhà ; việc nhận xét, góp ý tiến hành trong phần kiểm tra của tiết học sau.